ប្រព័ន្ធចារកិច្ចយួនកុម្មុយនិស្ត

តាំងពីឆ្នាំ១៩៤៧ មកម្ល៉េះ ដែលពួកវៀតណាមខាងជើងបាននាំអាវុធចូលមកក្នុងស្រុកខ្មែរ (11) ហើយបង្កើតមូលដ្ឋានបីក្នុងស្រុកខ្មែរគឺ ជប់-មេមត់មួយ, នៅតំបន់កំពង់ត្រាច-កំពតមួយ និងនៅសំឡូត-បាត់ដំបងមួយ ។ បន្ទាប់មកយួនវៀតមិញបានបង្កើតខ្មែរវៀតមិញ និងវាយបណ្តាញចារកិច្ចយួននៅស្ទើរគ្រប់ទីរួមខេត្តខ្មែរ ជាពិសេសនៅក្នុងក្រុងភ្នំពេញតែម្តង ។ គេយកពួកយួនដែលមានកំណើតនៅស្រុកខ្មែរ ឲ្យមកធ្វើកិច្ចការទាំងអស់នេះ ។ ជាដំបូងគេឲ្យយួនម្នាក់កើតនៅខេត្តកំពត ចូលមកបួសធ្វើជាព្រះសង្ឃខ្មែរគណៈថេរវាទ រួចចូលមករៀនជាប់សញ្ញាប័ត្រសាលាបាលីនៅក្រុងភ្នំពេញ ។ យួនធ្វើយ៉ាងនេះព្រោះកាលនោះ ពួកអ្នកនយោបាយខ្មែរដែលប្រឆាំងនឹងបារាំង ច្រើនចេញមកពីប្រភពព្រះសង្ឃ ដូចជាករណីបាតុកម្មព្រះសង្ឃក្នុងឆ្នាំ១៩៤២, ករណីអាចារ្យហែម-ចៀវ, អាចារ្យខៀវ-ជុំ, ព្រះគ្រូប៉ាង-ខាត់, អាចារ្យអ៊ុក-ជា, ព្រះគ្រូសូរ-ហាយជាដើម ។ គេឲ្យយួនដែលមានមានឈ្មោះក្រៅហៅថា អាចារ្យអន-មៀន យកឈ្មោះជាសឺង-ង៉ុកមិញ ហើយបន្លំថាជាប្អូនរបស់លោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ទៀត ព្រោះកាលនោះលោកថាញ់ មានកេរ្តិ៍ឈ្មោះល្បីសំបើមណាស់ក្នុងការប្រឆាំងបារាំង ហើយពេលនោះខ្មែរកំពុងបាត់មេដោយសឺង-ង៉ុកថាញ់ត្រូវបារាំងចាប់ ។

លោកសង្ឃមួយអង្គឈ្មោះចូវជាតិយួនបួសធ្វើព្រះសង្ឃខ្មែរ នៅលើភ្នំសំពៅ បាត់ដំបង (ល្អាងលោកតាចូវ) ក៏ជាខ្សែរយៈបណ្តាញចារកិច្ចយួនវៀតមិញដែរ ។

សន្និសិទហ្សឺណែវឆ្នាំ១៩៥៤ បានសំរេចឲ្យកងទ័ពបរទេសទាំងអស់ចេញពីកម្ពុជា តែកងទ័ពយួនខាងជើងមិនបានគោរពសេចក្តីសំរេចនេះឡើយ ។ ពេលទ័ពធំយួនដកថយទៅ យួនវៀតមិញបានទុកបណ្តាញចារកិច្ចធ្វើសកម្មភាពស្ងាត់ៗនៅតាមខេត្តនានា ជាពិសេសក្នុងក្រុងភ្នំពេញតែម្តង ។ ដើម្បីជាសញ្ញាសំគាល់គ្នា នៅមុខផ្ទះគេៗតែងដាំដើមឫស្សីកែវមួយឬពីរគុម្ពជានិច្ច ។ ពួកយួនទាំងនោះនៅបន្លំខ្លួនធ្វើជាប្រកបរបរកំប៉ិកកំប៉ុក បើកហាងកាត់ដេរសំលៀកបំពាក់បុរសម៉ូដអឺរ៉ុប, នៅផ្សារចាស់, ជិតវិមានឯករាជ្យ, នៅតាមខេត្តដូចជាហាងកាត់ដេរតៃល័រនៅសៀមរាប, ហាងធ្វើឡាំងរ៉ែកទឹកនៅផ្លូវលេខពីរកន្លះខេត្តបាត់ដំបង (២០), និងបនស្រីពេស្យាដែលភាគច្រើនមានមេជាស្រីយួនមើលការខុសត្រូវ ហើយនារីពេស្យាយួនគឺជាចារនារីតែម្តង ។

វៀតមិញបានអប់រំស្រីយួនមួយចំនួន ហើយលែងឲ្យមកធ្វើការទាក់ទងយ៉ាងណាឲ្យបានជាស្រីកំណាន់ ជាប្រពន្ធចុងអស់លោកធំ នាម៉ឺនមន្ត្រី ចៅក្រសួងប៉ូលីសគិញ គយ ជាពិសេសប្រពន្ធចុងនាយទាហានខ្មែរ ។ មេរៀននេះមិនមែនថ្មីឡើយ ខ្មែរធ្លាប់ស្គាល់ម្តងរួចមកហើយ សម័យស្តេចជ័យជេដ្ឋាទី២ដែលបាននាងកូ-ជិនស៊ិន បុត្រីស្តេចយួនជាមហេសី រហូតដល់អស់ដីកំពង់ក្របីព្រៃនគរ ចង្វារត្រពាំង ព្រះសួគ៌ា ឧកញ្ញាឱន... ទៅហើយ ។ នៅសម័យបារាំង ក៏ខ្មែរដឹងម្តងទៀតដែរ ។ នាយ

(២០) ប្រពន្ធនិងកូនអាចារ្យសាវេនបានទៅតាមប្តីនិងឪពុកម្តាយតាមរយៈនេះ ក្នុងឆ្នាំ១៩៦០ ។

ទាហានធំៗបារាំង ដែលចូលចិត្តបោយយួន កំណាន់ស្រីយួន ប្រពន្ធយួន ត្រូវស្លាប់អស់មិនតិចដែរ ដូចជាករណីលោក Jean De Raymond ត្រូវបោយដែលលោកស្រឡាញ់ធ្វើជាកូនចិញ្ចឹមនោះ វាយលោកសម្លាប់ពេលកំពុងសំរាន្តលក់ (១៩៥២) ពុំ-មែនក្រុមលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់សម្លាប់ដូចសៀវភៅ How Pol Pot came to power សរសេរនោះទេ ។

ម្ចាស់បណ្ណាគារហុង-យូ ផ្សារចាស់ ជាស័ក្តិប្រាំវៀតកុង ។ កូនហុង-យូអាចចេញចូលចំការមនដូចជាផ្ទះរបស់គេ ព្រោះគេជាគ្រូបង្រៀនបុត្រអ្នកម្នាងម៉ូនិច ។ ហុងយូនេះទៀតឮថាបានបើកក្រុមហ៊ុនរកស៊ីជាមួយអ្នកម្នាងនិងអ៊ុំ-ម៉ាណូរិន រត់ពន្ធរប-ស់ពីបរទេសតាមកប៉ាល់ ដែលចូលមកចតក្នុងកំពង់ផែហ្វ្រង់ស៊ី (ផែរួចពន្ធ) នៅមុខវាំងភ្នំពេញ ។ កាលសម័យនោះ មានលោកជួន-យ៉ែម ជាមេគយធំនៅភ្នំពេញ ។

ឈ្មោះថង-ឃីន នៅខេត្តសៀមរាបជាខ្មែរវៀតមិញ ។ ក្នុងបីបួនខែម្តងតែងតែឡើងចុះទៅហាណូយ ឯពួកអាជ្ញាធរខ្មែរដូចជាគ្មានដឹងខ្យល់អ្វីបន្តិចសោះ(២១)។

ជនជាតិយួនច្រើនរស់នៅជាសហគម មិនរស់លាយឡំជាមួយខ្មែរទេ ។ នៅក្រុងភ្នំពេញមានសង្កាត់យួនធំៗ ម្តុំពេទ្យចិន វិហារកៅដាយ អូរឫស្សី ផ្សារតូច គេមានបង្កើតជាសមាគមសាសនា សមាគមឯកជននានា ដែលធ្វើសកម្មភាពនយោបាយភាគច្រើនជាងសកម្មភាពសង្គមកិច្ច ។ វិហារកៅដាយជិតបន្ទាយស្លឹក ផ្សារដើមគរបានទាំងនាំកាំភ្លើងតូចធំ គ្រាប់រំសេវមកលាក់ទុកយ៉ាងច្រើន ដោយលាក់ក្នុងក្តារម-ឈូស ធ្វើជាហែរខ្មោចនាំចូលទៅលាក់ទុកក្នុងវិហារ ដល់ក្រោយមកទើបបែកការ (ឆ្នាំ១៩៥៩) ។

នៅកំពង់ឆ្នាំង នៅខ្សាច់ពោយបាត់ដំបង ជុំវិញបឹងទន្លេសាបសុទ្ធតែយួន ។

ក្នុងឆ្នាំ១៩៦៣ ពេលសម្តេចយាងទៅសម្ពោធទីលានកីឡាបាល់បោះនៅខេត្តកំពង់ធំនោះ ចៅហ្វាយខេត្តកំពង់ធំបានថ្វាយយួនម្នាក់ឈ្មោះឡេ-ឌឹក ជាមេចុងភៅយ៉ាងល្បី ។ សម្តេចបាននាំយកយួននេះមកថ្វាយមាតាលោក សំរាប់ធ្វើក្រយាថ្វាយរាល់ថ្ងៃក្នុងវាំងនៅភ្នំពេញ ។ ឡេ-ឌឹក នេះជាស័ក្តិបីចារបុរសយួនវៀតកុងម្នាក់ដែរ។ វាបានទាំងនាំក្រុមគ្រួសារវា តាំងពីម្តាយក្មេក ប្រពន្ធមកនៅក្នុងវាំង បំរើក្សត្រីបុប្ផទេវីនៅក្រោមមហាប្រាសាទ ។ ដំបូងពួកប៉ូលីសខេត្តបានចាប់យួនឈ្មោះឡេ-ឌឹកមកដាក់គុក ដោយវាលួចចូលមកនៅកំពង់ធំ ដោយគ្មានអត្តសញ្ញាណសំគាល់ខ្លួន។ នៅក្នុងគុក យួននេះបាននិយាយថា វាចេះធ្វើម្ហូបឆ្ងាញ់ ។ មេភូឃុំក៏យកវាឲ្យធ្វើម្ហូបឲ្យ ។ ក្រោយមកល្បីដល់ចៅហ្វាយខេត្តៗក៏នាំយកទៅធ្វើជាចុងភៅផ្ទាល់ ។ ដល់ពេលសម្តេចទ្រង់យាងទៅខេត្តកំពង់ធំ ក៏សរសើរជាប់មាត់នឹងម្ហូប ដែលលោកចៅ-ហ្វាយខេត្តរៀបថ្វាយ ហើយសួររកមុខអ្នកធ្វើ ។ ចៅហ្វាយខេត្តកំពង់ធំ ពូ-តុងហាវក៏ថ្វាយឡេ-ឌឹកនេះបណ្តោយ ។ យួនចារបុរសឡេ-ឌឹកនេះមិនចេះនិយាយខ្មែរទេ ។ ពេលលន់-នល់ធ្វើរដ្ឋប្រហារទំលាក់សីហនុក្នុងឆ្នាំ១៩៧០ ទាហានបានចាប់ឡេ-

(២១) តាមសេចក្តីឲ្យការណ៍របស់លោកសាមុត-ប៊ុនថាន់ សព្វថ្ងៃរស់នៅរដ្ឋកាលីហ្វ័រនិញ៉ាថា ៖ ថង-ឃីនជាបក្សពួកលាវ-កែវមុនី ។ ថង-ឃីនកើតនៅភូមិជ្រោយនាងងួន ស្រុកស្រីស្នំ ខេត្តសៀមរាប ។ បំរើយួនវៀតមិញម្តងទៀតក្នុងឆ្នាំ១៩៧២ ។ ពេលប៉ុល-ពតឈ្នះ គេក៏សម្លាប់ថង-ឃីនទៅ ។

ឱកដាក់ឡាន ដោយអាងខ្លួនភ្ញាក់ងារយួននេះមិនខ្លាចអ្នកចាប់ទេ ស្រែកជេរកញ្ជ្រោលធ្លាក់ពីលើរថយន្តបែកក្បាលស្លាប់ទៅ ។

រឿងមួយទៀត គឺមានឈ្មោះស្រីផ្លយ ជាគណកម្មការវៀតមិញដែរ ធ្លាប់បំពីចលនានេះនៅជប់ មេមត់ ក្រែក បាមទទួលការអប់រំពីពួកវៀតមិញថា ៖ យើងជាអ្នកតស៊ូវាយបារាំងដូចគ្នា ចូរកុំប្រកាន់យើងជាប្រជាជនវៀតណាម ខ្មែរ លាវ ត្រូវស្រឡាញ់គ្នាដូចជាបងប្អូនបង្កើត ដីយួនក៏ដូចជាដីខ្មែរ ដីលាវដែរ ប្រជាជនយួនក៏ដូចជាប្រជាជនខ្មែរដែរ យើងបើកចំហឲ្យប្រជាជនទាំងបីរស់នៅសុខស្រួលជាមួយគ្នាបើយើងប្រកាន់ហួសហេតុ នឹងនាំឲ្យប្រជាជនយើងទាំងបីឈ្លោះគ្នាគ្មានពេលចប់ឡើយ ។

តាមសេចក្ដីឲ្យការណ៍របស់លោកស៊ឹម-គិន (ស៊ីអាចិល) ថា ស្រីផ្លយនេះមានកំណើតនៅឧត្ដរមានជ័យ ។ សម័យយួនបានធ្វើជាគណខេត្តឧត្ដរមានជ័យមួយរយៈ ។ គឺស្រីផ្លយនេះហើយដែលធ្វើជាខ្សែរយៈជាមួយហាងកាត់ដេរថៃល័រនៅសៀមរាបក្រុង ។

យើងឃើញថាយួនខាងជើងបានដាក់ចារជនគេឲ្យចូលទៅនៅកៀកនឹងមេដឹកនាំខ្មែរ ដើម្បីស្គាល់ចំណុចខ្សោយ អត្តចរិតមេដឹកនាំខ្មែរ និងយកការសម្ងាត់ពីខ្មែរ ទើបមេដឹកនាំយួនស្គាល់ក្រយៅក្បាលមេដឹកនាំខ្មែរយ៉ាងច្បាស់ដូចក្រយៅបាតដៃវាអ៊ីចឹង ។ កាលបាតុកម្មវាយទូតវៀតកុង-យួនខាងជើង គេយកបានឯកសារដែលយួនសិក្សាពីមេខ្មែរថា មេខ្មែរចូលចិត្តលុយ, ស្រី, ស្រា, អំណាច តែក្រុមសម្ងាត់ខ្មែរបំបឹទចោលទៅ ។

គំរោងការណ៍នេះគេរៀបចំជាយូរយារណាស់មកហើយ តាំងពីសម័យចំបាំងជាមួយអាណានិគមបារាំងម៉្លេះ គឺយួនខាងជើងគ្រោងយកស្រុកខ្មែរឲ្យបានក្នុងអនាគត ។ ពេលយួនមើលឃើញថា គេជិតបានសំរេចជោគជ័យរំដោះបង្រួបបង្រួមវៀតណាមខាងត្បូង មេដឹកនាំយួនក៏សំរេចដំណាក់ការទី២តាមបណ្ដាំហូ-ជីមិញ ដែលមុននឹងស្លាប់បានផ្ដាំហើយផ្ដាំទៀត ឲ្យសាវ័កគាត់បន្តការរំដោះយកឥណ្ឌូចិនទាំងមូល (ខ្មែរ លាវ) រួមធ្វើជាសហព័ន្ធឥណ្ឌូចិននោះ ទើបប្រជាជនយួនទាំងខាងជើងនិងខាងត្បូងចំនួនជាង៦០លាននាក់អាចរស់នៅបានស្រួល ព្រោះដីខ្មែរជាដីខ្លាញ់ខាងផ្ដល់ស្រូវ-ត្រី ដែលមាត់រាស្ត្រយួនត្រូវការជាចាំបាច់ ហើយមួយទៀតទាំងមេដឹកនាំទាំងរាស្ត្រខ្មែរមិនបានគិតគូរពីវាសនាប្រទេសរបស់គេទេ ព្រោះមនុស្សនៅតិចលើទឹកដីធំទូលាយ បានធ្វើឲ្យខ្មែរមានគំនិតខ្ជី ខ្ជិល រស់នៅសប្បាយភ្លេចខ្លួន ទាំងមេដឹកនាំ (អោបអំណាច) ទាំងរាស្ត្រ ។

*   *

*

ជំពូកទី៤

អព្យាក្រឹត្យលំអៀងកម្មុយនិស្ត

កាលដែលលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់វិលត្រឡប់មកពីស្រុកបារាំង ពីជីវភាពជាជននិរទេសនៅថ្ងៃទី២០ ខែតុលា ឆ្នាំ១៩៥១ នោះសម្តេចសីហនុបានហាមប្រាមមិនឲ្យគេទៅទទួលលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ឡើយ តែសិស្សានុសិស្ស ប្រជារាស្ត្ររាប់ពាន់ម៉ឺននាក់បានទៅទទួលលោក ។ តាំងពីវាលចំណតយន្តហោះពោធិចិនតុងមកដល់រាជធានីភ្នំពេញ មានមនុស្សឈរអមផ្លូវជាពីរជួររហូត (១) ។ សីហនុមានសេចក្តីច្រណែនណាស់នឹងប្រជាប្រិយភាពរបស់លោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ក្នុងប្រទេសខ្មែរ ជាគ្រោះមិនល្អដល់ព្រះអង្គនិងរបបរាជានិយម ។ តទៅថ្ងៃមុខព្រះអង្គនឹងបាត់មុខមាត់បាត់រាជបល្លង្ក បាត់អំណាចជាមិនខាន ព្រោះលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ហាក់មានកម្លាំងស្រូបទាក់ទាញពពួកបញ្ញវ័ន្តខ្មែរឲ្យមករួបរួមជាមួយបាន ។ ហេតុនេះហើយទើបសីហនុចាត់ទុកលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ជាសត្រូវទី១របស់ទ្រង់ និងរបបរាជាសក្តិភូមិដែលមានទ្រង់ជាតំណាង ។

លោកសឺង-ង៉ុកថាញ់បានចេញទៅព្រៃថ្ងៃទី៩ មិនា ១៩៥២ ដើម្បីវាយបារាំងទាមទារឯករាជ្យ ។ បារាំងចាញ់សង្គ្រាមឌៀនបៀនភូ នៅថ្ងៃទី៧ ឧសភា ១៩៥៤ ធ្វើឲ្យអំណាចអាណានិគមរង្គោះរង្គើអស់ពិស ។ ការទាមទារឯករាជ្យសន្សឹមៗរបស់សម្តេចក្លាយជាមានជោគជ័យ ។ ដោយបារាំងចាញ់សង្គ្រាមជាមួយហូ-ជីមិញយ៉ាងធ្ងន់ក៏សុខចិត្តប្រគល់ឯករាជ្យមកប្រទេសកម្ពុជា ស៊ីយឯពួកលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ ដែលកទ័ពនៅអូរស្មាច់ភ្នំដងរែកទៅវិញ ។ សីហនុបានក្លាយជាមហាវីរបុរសរដ្ឋ ជាបិតាឯករាជ្យជាតិ មានប្រជាប្រិយភាពដ៏អស្ចារ្យ ដែលរាស្ត្រខ្មែរល្ងង់ខ្លៅនាំគ្នាជឿថាទ្រង់ជាធម្មិករាជ បារាំងសុំចុះញ៉មក្រោមអនុភាពកាំភ្លើងឈើពួកជីវពល-នារីក្លាហាន ។

រដ្ឋធម្មនុញ្ញដែលរៀបចំឡើងដោយទ្រង់ស៊ីសុវត្ថិ-យុត្តិវង្ស (២) និងបក្សប្រជាធិបតេយ្យ ហើយប្រកាសប្រើក្នុងឆ្នាំ១៩៤៧ បានដក់អំណាចជាច្រើនពីព្រះមហាក្សត្រ ប្រគល់ទៅឲ្យប្រជារាស្ត្រ ដែលមានសភាជាតំណាង ។ រដ្ឋធម្មនុញ្ញដែលប្រកាសប្រើមកនោះ មិនជាទីសព្វព្រះហឫទ័យសម្តេចឡើយ ។ សីហនុបានកែប្រែត្រឡន់ត្រឡិនចុះឡើងជាច្រើនសារដើម្បីការពារតែផលប្រយោជន៍និងឋានៈពួកក្សត្រ ។ សភាជាតិនីតិកាលទី១ ចាប់បើកពីថ្ងៃទី២១ ខែមករា ១៩៤៨ ហើយមានសមាជិកភាគច្រើនជាបក្សប្រជាធិបតេយ្យ ។ ដោយច្រណែននឹងបក្សប្រជាធិបតេយ្យមានប្រជាប្រិយភាពជាង ហើយដោយសមាជិកភាគច្រើនមិនព្រមធ្វើតាមបំណងទ្រង់ សីហនុក៏ប្រកាសរំលាយរដ្ឋសភានីតិកាលទី១នោះទៅនៅថ្ងៃទី១៧ កញ្ញា ឆ្នាំ១៩៤៩ (1) ។

(១) តាមសេចក្តីឲ្យការរបស់លោកស៊ាម-ហួត អតីតគណកម្មការបក្សប្រជាធិបតេយ្យប្រចាំក្រុងភ្នំពេញ សព្វថ្ងៃលោករស់នៅក្នុងក្រុងស៊ីអាថិល រដ្ឋវ៉ាស៊ិនតោន ។

(២) សូមអានទំព័រ៧៦

ក្រោយមកទៀតនៅថ្ងៃទី១៩ មករា ១៩៥០ ជនម្នាក់បានយកគ្រាប់បែកទៅគប់ចូលទីចាត់ការគណបក្សប្រជាធិបតេយ្យសម្លាប់លោកអៀវ-កើស, អតិតប្រធានរដ្ឋសភានិងជាអគ្គលេខាធិការគណបក្សប្រជាធិបតេយ្យ, នេះក៏ជាស្នាដៃរបស់សម្ដេចដែរ(2) តែទម្លាក់ទោសទៅលើទ្រង់នរិន្ទដេតទៅវិញ ។ ក្នុងការដណ្តើមអំណាចពីរាស្ត្រនេះ សីហនុបានអនុវត្តអំពើកាចសាហាវណាស់ ធ្វើទុក្ខបុកម្នេញពួកប្រជាធិបតេយ្យ ចាប់ដាក់គុក (កេង-វ៉ាន់សាក់...), សម្លាប់ចោលអស់ជាច្រើន មានលោកអៀវ-កើស, អាចារ្យអ៊ូ-ចុង (កូនតាក្រមង៉ុយ...), បិទសារពត៌មានខ្មែរក្រោកជាដើម ។ ដោយសារសភានីតិកាលទី២មិនព្រមធ្វើតាមបំណងរបស់ទ្រង់ សីហនុក៏ប្រកាសបិទសភានិតិកាលទី២នោះទៀត នៅថ្ងៃទី១៣ មករា ១៩៥៣ (3) ហើយចាប់សមាជិកសភាជាច្រើនដែលជំទាស់នឹងទ្រង់ញាត់គុកអស់ ក្នុងចំណោមនោះមានលោកប៉ុន-ចន្ទម៉ុលផងដែរ ។

សូមជំរាបថា កាលសម័យនោះ មានគណបក្សនយោបាយច្រើនបក្សច្រើនក្រុមណាស់ (4) តែមានតែបក្សប្រជាធិបតេយ្យទេ ដែលមានប្រជាប្រិយជាងគេ ។ បក្សទាំងនោះគឺ ៖

១- គណបក្សប្រជាធិបតេយ្យ សញ្ញាក្បាលដំរីកាន់ផ្កាឈូកបី មានលោកអៀវ-កើសជាប្រធាន ។

២- គណបក្សសេរីភាព សញ្ញារូបប្រាសាទកំពូលបី មានទ្រង់នរោត្តម-នរិន្ទដេតជាប្រធាន ។

៣- គណបក្សខេមរប៉ុន្នការ សញ្ញារូបនាងគង្ហីង មានលោកលន់-នល់ដឹកនាំ ។

៤- គណបក្សជំកើងប្រជាជាតិ សញ្ញាហនុមានទ្រផែនទីស្រុកខ្មែរ មានលោកយ៉ែម-សំបូរជាអ្នកដឹកនាំ ។

៥- គណបក្សចំរើនជាតិ សញ្ញារូបព្រួញទម្លុះកងបួន មានលោកជា-ជិនកុក ជាអ្នកដឹកនាំ ។

(២) ទ្រង់យុត្តិវង្សជាអ្នកប្រាជ្ញខ្មែរម្នាក់ ដែលបានសិក្សាដល់ឧត្តមវិជ្ជា មានសញ្ជាតិបារាំង មានភរិយាបារាំង ។ កាលណោះហូ-ជីមិញក៏ទទួលស្គាល់ដែរថា ខ្មែរមានផ្កាយមួយរះដែរ តែផ្កាយនោះដើរផ្លូវផ្ទុយពីហូ-ជីមិញ ។ ទ្រឹស្តីបទយុត្តិវង្ស (Théorèmes de Youthevong) ខាងគណិតវិទ្យា មាននៅក្នុងកម្មវិធីផ្នែកឧត្តមសិក្សា នៅមហាវិទ្យាល័យវិទ្យាសាស្ត្រ ។ ទ្រង់យុត្តិវង្សបាននាំយកលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ដែលទ្រង់កោតសរសើរតាំងពីនៅឯស្រុកបារាំងនោះចូលមកស្រុកខ្មែរ ។ ទ្រង់ជាអ្នកបង្កើតគណបក្សប្រជាធិបតេយ្យមុនគេជាមួយលោកអៀវ-កើស និងជាអ្នកដែលបានព្រៀងសំណៅរដ្ឋធម្មនុញ្ញខ្មែរជាដំបូង ដោយយករដ្ឋធម្មនុញ្ញរបស់សាធារណរដ្ឋបារាំងទីបីជាគោល ។ ដោយទ្រង់មិនញញើតបារាំង និងចេះរារាំងកិច្ចការរបស់បារាំង ទើបបារាំងគ្រោងធ្វើគតលោក ។ តាមសេចក្តីឲ្យការណ៍របស់លោកស៊ាម-ហួត ថាទ្រង់មានជម្ងឺស្ងួត ដែលមិនត្រូវគ្នានិងធាតុអាកាសត្រជាក់ឡើយ ។ បារាំងក៏រកលេសចាក់ចុចឲ្យភរិយាទ្រង់ជាតិបារាំងនោះរៀបចំ ធ្វើពិធីជប់លៀងមួយនៅពេលរាត្រីហាលសន្សើម ។ ទ្រង់យុត្តិវង្សត្រូវតែទៅចូលរួមខានមិនបាន ព្រោះភរិយាលោកបានណាត់ជាមួយអ្នកធំបារាំងរួចទៅហើយ ។ ដោយត្រូវធាតុត្រជាក់រោគលោកក៏រើបរើឡើងវិញ បារាំងគេមានថ្នាំដែរ តែគេមិនចាក់ថ្នាំនោះឲ្យទុកឲ្យលោកសុគតតាមសំរួលទៅនៅក្នុងខែកក្កដាឆ្នាំ១៩៤៧ ។ ចេតិយលោកនៅលើភ្នំព្រះរាជទ្រព្យស្រុកឧត្តុង។ សម្តេចត្រេកអរណាស់ដែលទ្រង់យុត្តិវង្សសុគតទៅ គឺលោកបាត់សត្រូវមួយហើយ ។ តាំងពីទ្រង់យុត្តិវង្សសុគតទៅ សម្តេចមិនដែលចេញព្រះវាចារំលឹកពីទ្រង់យុត្តិវង្សទាល់តែសោះ ។ ម្ចាស់ទ្រង់យុត្តិវង្សព្រមទាំងបុត្រពីរនាក់បានវិលទៅរស់នៅស្រុកបារាំងរហូតដល់សព្វថ្ងៃ ។

៦- គណបក្សល្បសានមានជ័យ សញ្ញារូបទង់ជ័យពីរខ្វែងទ្រម្កុង មានលោកម៉ៅ-ចយ ជាអ្នកដឹកនាំ ។

៧- គណបក្សសំបុកឃ្មុំរបស់លោកម៉ម-សុទ្ធ ។

៨- គណបក្សកណ្តាប់ស្រូវ ដឹកនាំដោយលោកសម-ញាន (៣) ។

៩- គណបក្សរួបរួមជាតិ ។

១០- គណបក្សរូបកណ្តៀវ ។

១១-គណបក្សប្រជាជន សញ្ញារូបនង្គ័ល របស់ក្រុមខ្មែរវៀតមិញ ដែលដឹកនាំដោយក្រុម ណុប-បូផាន, នង-សួន (ម៉ី-ផូ, ម៉ា-មួន, លាវ-កែវមុនី...) ។

គោលបំណងរបស់សម្តេចគឺ ក្តោបយកអំណាចទាំងអស់ និងរំលាយគណបក្សទាំងអស់ ឲ្យមកនៅក្រោមឥទ្ធិពលរបស់ទ្រង់ ។ ដើម្បីហក់ចូលមកយកអំណាចឲ្យពេញដៃ សីហនុក៏ដាក់រាជ្យថ្វាយមាតាបិតាលោកនៅឆ្នាំ១៩៥៥ រួចទ្រង់ក៏បង្កើតគណបក្សសង្គមរាស្ត្រនិយម និងប្រើអំណាចព្រៃ រំលាយគណបក្សដទៃទៀតឲ្យចូលមកជាមួយ ។

ពួកប្រជាធិបតេយ្យដែលមិនចូលរួមជាមួយគណបក្សសង្គមរាស្ត្រនិយម ត្រូវប្ញកគិញប៉ូលីសតាមរាប់យប់ថ្ងៃ ធ្វើទុក្ខបុកម្នេញគៀបសង្កត់គ្រប់វិធី....។ សីហនុបានបង្ខំឲ្យធ្វើការបោះឆ្នោតប្រជាមតិជ្រើសរើសយកគណបក្សនយោបាយសង្គមរាស្ត្រនិយម ។ ក្នុងការឃោសនាគណបក្សនោះ សីហនុនិងពួកចៃវាំងបានប្រើអំពើព្រៃផ្សៃបំផុតក្នុងការផ្ចាញ់ផ្ចាលពួកឃោសនិកបក្សប្រជាធិបតេយ្យ ។ តាមសេចក្តីឲ្យការណ៍របស់លោកយូ-សំបូរ អតីតនាយកបុគ្គលិកសិក្សាភ្នំពេញ សព្វថ្ងៃរស់នៅ Montreal កាណាដា បាននិយាយថា ៖ កាលនៅជាសិស្សវិទ្យាល័យស៊ីសុវត្ថិ បានតាមទៅជាមួយក្រុមឃោសនិកបក្សប្រជាធិបតេយ្យ ដែលមានលោកកេង-វ៉ាន់សាក់, អ្នកគ្រូខៀវ-ប៉ុណ្ណារី (អតីតគ្រូរបស់លោកយូ-សំបូរ)... និងគ្នាមួយចំនួនទៀតទៅឃោសនាតាមខេត្ត ។ លោកយូ-សំបូរបានឃើញពួកចៃវាំងយកក្រុមឆាំយ៉ាំទៅទះ វាយស្គរតំឡង់រំខានឆាឆៅកុំឲ្យប្រជារាស្ត្រស្តាប់ការឃោសនាពួកប្រជាធិបតេយ្យកើត ។ នៅសៀមរាប សីហនុបញ្ជាមកដាប-ឈួន ៗក៏ប្រើប៉ូលីសអូសច្រវាក់វ៉ាវចុះវ៉ាវឡើងកាត់មុខឃោសនិកប្រជាធិបតេយ្យ ឃោសនិកប្រជាធិបតេយ្យភ័យក៏រត់ប្រាស់យករួចខ្លួន ។ នៅភ្នំពេញជិតក្រសួងឃោសនាការ សីហនុបញ្ជាឲ្យសម-សារី (ឪពុករបស់លោកសម-រង្ស៊ី) នាំពួកគិញទៅបាញ់លោកអៀវ-ស៊ីចូវ និងកេង-វ៉ាន់សាក់ ដែលកំពុងធ្វើការឃោសនាលើវេទិកា ។ នៅបាត់ដំបង, លោកតួច-ឈួងអ្នកនិពន្ធសៀវភៅ « បាត់ដំបងសម័យលោកម្ចាស់ » សព្វថ្ងៃរស់នៅឃុំវត្តគរ ខេត្តបាត់ដំបងបានឲ្យការណ៍ថា ៖ កាលនៅជាសិស្សអនុវិទ្យាល័យព្រះមុនីវង្ស បានចូលរួមជួយឃោសនាគណបក្សប្រជាធិបតេយ្យ ។ ពេលកំពុងឃោសនានៅផ្សារក្រោមបាត់ដំបង ពួកប៉ូលីសខេត្តបានកេណ្ឌមនុស្សមួយក្រុមខ្វង់ម្កៃនាក់ ឲ្យយកថ្មដេញគប់ ក៏នាំគ្នារត់យកតែរួចខ្លួន ។ រឿងបែបនេះមានគ្រប់ទីកន្លែងពេញស្រុកខ្មែរក្នុងឆ្នាំ១៩៥៥ រហូតមានសម្លាប់ឃោសនិកប្រជាធិបតេយ្យទៀតផង ដូចជានៅសៀ

(៣) *ជាឪពុកសម-សារី ឯសម-សារីខឹងនឹងសម្តេចហួតងារទូត ក៏រត់ទៅចូលជាមួយលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ ។*

មរាបជាដើម ។ សីហនុបានឈ្នះឆ្នោតប្រជាមតិ ដោយមធ្យោបាយដ៏ឃោរឃៅបែប នេះ ។ នៅចុងខែកញ្ញា អគ្គលេខាធិការគណបក្សប្រជាធិបតេយ្យ បានធ្វើពិធីតូចមួយចំពោះមុខសមាជិក ថ្លែងរំលាយគណបក្សប្រជាធិបតេយ្យ ដែលលោកទៀង-ឡោម៉ាន់ជាក្មួយ, សព្វថ្ងៃរស់នៅក្រុងស៊ីអាថិល, បានរំលឹកសំដីអគ្គលេខាធិការបក្សប្រជាធិបតេយ្យថា ៖ ដោយហេតុសង្គមរាស្ត្រនិយមឈ្នះឆ្នោតប្រជាមតិ អំណើះតទៅមានតែគណបក្សនយោបាយតែមួយគត់ដឹកនាំនយោបាយស្រុកខ្មែរ ប្រទេសខ្មែរក្នុងអនាគត ច្បាស់ជានឹងត្រូវទទួលរងគ្រោះព្យុះសង្ឃរាអន្តរាយជាពុំខាន ។

មុនហក់ចូលប្រឡូកក្នុងរឿងនយោបាយដណ្តើមអំណាចនេះ ស្តេចសីហនុបានចូលទៅសិក្សាចំណោះពុទ្ធចក្រ អាណាចក្រ ពីសំណាក់សម្តេចសង្ឃជួន-ណាត រាល់ៗរាត្រី ចាប់ពីរំលងអាធ្រាតទៅ ។

ក្នុងឆ្នាំ១៩៥៥ សម្តេចជួន-ណាតបានព្រមានសីហនុថា ៖ ទ្រង់នៅក្មេងសេចក្តីណាស់ គួរកុំអាលធ្វើនយោបាយអី ក្រែងនឹងនាំគ្រោះមហន្តរាយដល់ប្រទេសខ្មែរនិងប្រជារាស្ត្រខ្មែរ ! ។ សីហនុ, កាលនោះខ្វាល់ជាខ្លាំង, ក៏រំលើកសារគុណតបថា ៖ បុណ្យទីជាសម្តេចសង្ឃនេះ គឺសីហនុជាអ្នកប្រគេន មួយទៀតរឿងធ្វើឬមិនធ្វើន-យោបាយនោះ ជារឿងផ្ទាល់ខ្លួនសីហនុ សម្តេចសង្ឃសូមកុំលូកមកជ្រៀតជ្រែករឿងនេះ ។

* *
*

សីហនុនិងប្លុកកុម្មុយនិស្ត

ប្រទេសយួននិងចិនក្រហមមិនគោរពសេចក្តីសំរេចរបស់សន្និសិទទីក្រុងហ្សឺណែវឡើយ ។ យួនវៀតមិញនៅតែបន្តនយោបាយសម្ងាត់តទៅទៀត ដោយមានបំណងយកស្រុកខ្មែរ ធ្វើជាមូលដ្ឋានរំដោះយួនខាងត្បូង ។ ចិនប្រជាមានិតុបានរកខ្សែរយៈចិនដែលធ្លាប់ចេញចូលវាំងម្នាក់ ផ្ទះនៅមុខវាំងឈ្មោះ គុច-ជី ប្រពន្ធឈ្មោះឡាន់ ឲ្យធ្វើជាមេធ្លាក់ ។ ក្នុងឆ្នាំ១៩៥៦ សម្តេចបានទាក់ទងចិនក្រហម ។ លោកជូ-អេងឡាយបានមកធ្វើទស្សនកិច្ចនៅស្រុកខ្មែរក្នុងចុងឆ្នាំ១៩៥៦ (5) កាលណោះចិននិយាយសុំឲ្យសម្តេចជួយយួន ក្នុងការវាយរំដោះវៀតណាមខាងត្បូងតែម្តង (៤) ។ តាមសំដីឪពុកខ្ញុំ អ្នកនិយាយវិទ្យុប៉េកាំងជាភាសាខ្មែរ ជាចិនកើតនៅកំពង់ចាម រៀនអក្សរខ្មែរនៅវត្តជ្រោយថ្មពីព្រះសង្ឃអាចារ្យនៅ (ឪពុកខ្ញុំសំណាក់នៅកុដិកាលនៅជាសិស្សបឋមសិក្សា) ។

ក្រសួងសម្ងាត់អាមេរិកាំងឃើញសម្តេចទាក់ទងចិនជួយយួនហើយ ក៏ចាប់រកខ្សែរយៈរំលំសម្តេច ។ ក្នុងផែនការនេះគេទាក់ទងបានដាប-ឈ្មួននៅចុងឆ្នាំ១៩៥៧ គេផ្តល់លុយកាក់និងអាវុធ វិទ្យុទាក់ទងជាច្រើនដឹកតាមយន្តហោះពីយៀកណាមខាងត្បូងមកឲ្យដាប-ឈ្មួននៅសៀមរាបពេលរាត្រី ។ ដាប-ឈ្មួនគ្មានចំណេះថែមទាំងគ្មានអ្នកចេះដឹងជួយសោះ ទើបអាមេរិកាំងយកនាយទាហានយួនខាងត្បូងពីរនាក់មកជួយ ធ្វើឲ្យសម្តេចសីហនុមានការសង្ស័យ (៥) ។ ក្រោយមកអ្នកជំនាញការអាមេរិកាំងបានឲ្យរដ្ឋាភិបាលថៃជួយរកលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ ដោយឲ្យលោកក្រុមតម្រួតថៃជួយផង ។ លោកវ៉ង់ឆៈណៈបានទៅយកលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ពីខេត្តឡុកនិញ (៦) មក ។ អាមេរិកាំងសុំឲ្យលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ទៅជួយដាប-ឈ្មួន ដើម្បីផ្តល់

(៤) តាមសេចក្តីឲ្យការណ៍របស់លោកប៉ោ-ថន អតីតវរៈសេនិយឯកនិងជាអ្នកចាត់ចែងការទទួលបដិសណ្ឋារកិច្ចភ្ញៀវបរទេសនានាសម័យសម្តេចសីហនុ ។

(៥) តាមសេចក្តីឲ្យការណ៍របស់លោកស៊ុម-គិន នៅទីក្រុងស៊ីអាថិល រដ្ឋវ៉ាស៊ិនតោន ។

(៦) ក្រោយសន្និសិទហ្សឺណែវឆ្នាំ១៩៥៤ ខ្មែរឥស្សរៈ ខ្មែរវៀតមិញ ត្រូវចុះចូលទៅរួបរួមក្នុងសង្គមជាតិវិញ ។ ក្រោយពីធ្វើបុណ្យឯករាជ្យនៅលើភ្នំដងរែករួច កងទ័ពឥស្សរៈរួមខ្មែរបំរើជាតិរបស់លោកសឺង-ង៉ុកថាញ់បានដាក់អាវុធចុះចូលទៅរស់ក្នុងសង្គមជាតិដោយខ្លះទៅរៀនបន្តវិជ្ជាទៀត មានជាអាទិ លាវ-ធានអ៊ឹមជាដើម ដែលរៀនបន្តជានិស្សិតវេជ្ជបណ្ឌិត ។ គ្មាននរណាម្នាក់បានទទួលបុណ្យស័ក្តិពីសម្តេចសោះឡើយ ទោះជាពួកខ្មែរវៀតមិញក៏ដោយ ។ នៅក្នុងពិធីបុណ្យនោះ លោកសឺង-ង៉ុកថាញ់បាននិយាយផ្តែផ្តាំថា ៖ ពេលនេះការតស៊ូរបស់យើងត្រូវចប់មួយរយៈ ដោយប្រទេសខ្មែរបានឯករាជ្យហើយ តែបេសកកម្មកូនខ្មែរនៅមិនទាន់ចប់នៅឡើយទេ ក្នុងការការពារទឹកដីខ្មែរឲ្យគង់វង្ស ។ សីហនុសុខចិត្តទទួលកងទ័ពឥស្សរៈរួមខ្មែរបំរើជាតិទាំងអស់ លើកលែងតែសឺង-ង៉ុកថាញ់ចេញ ទ្រង់ហាមមិនឲ្យចូលមកស្រុកខ្មែរសោះឡើយ ហើយចោទលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ថា ជាជនក្បត់ជាតិទៀតផង ។ លោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ក៏រស់នៅលើភ្នំដងរែកជាមួយទាហានជំនិត៣០នាក់ នាំគ្នាធ្វើចំការចិញ្ចឹមជីវិត ។ ក្នុងឆ្នាំ១៩៥៦ សម្តេចប្រើឲ្យដាប-ឈ្មួននាំទ័ពទៅវាយបន្ទាយលោកឆេះខ្មៅចខ្មី ។ លោកថាញ់ក៏ភៀសខ្លួនចូលទៅក្នុងដីថៃ លោកនាយតម្រួតថៃកាលនោះជាស័ក្តិបីរាជតម្រួត បានយកឧទ្ធម្ភាគចក្រទៅទទួលលោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ ឲ្យលាក់ខ្លួននៅក្នុងក្រុងបាងកក ។ ក្រោយបន្តិចមកសម្តេចព្រះមហាក្សត្រីយានីកុសុមៈបានយាងទៅធ្វើទស្សនកិច្ចក្រុងបាងកក ហើយបានសុំឲ្យរាជរដ្ឋាភិបាលថៃចាប់លោកសឺង-ង៉ុកថាញ់ប្រគល់មកឲ្យ

រដ្ឋាភិបាលខ្មែរ ទោះជាថៃចង់បានសគុណជាមាសប៉ុន្មានគីឡូក៏ដោយ ។ លោកសឹង-ង៉ុកថាញ់បានលបមកជួបទាហានជំនិតលោកនៅជាយដែនវិញ ផ្តែផ្តាំឲ្យទៅរស់នៅបន្លំធ្វើជាប្រជាជននៅក្នុងស្រុកថៃសិន ។ រួចដោយលោកមិនទុកចិត្តលោកនាយតម្រួតថៃទៀត ខ្លាចយកលោកទៅលក់ឲ្យខ្មែរសីហនុ ពេលរាត្រីលោកក៏លួចគេចឡើងរទេះភ្លើងចូលទៅស្រុកភូមា រួចទាក់ទងទូតជប៉ុនទៅសំណាក់នៅតូក្យូមួយរយៈតូច រួចក៏ធ្វើដំណើរទៅស្រុកយួនយៀកណាមខាងត្បូង ទៅជួបនឹងប្អូនលោកឈ្មោះសឹង-ថាយង្វៀងនៅក្រុងព្រៃនគរ សំណាក់នៅទីនោះមួយរយៈទៀត ទើបលោកចេញទៅសម្ងំលាក់ខ្លួននៅក្នុងខេត្តឡុកនិញ ធ្វើចំការជាមួយអ្នកជំនិតម្នាក់ឈ្មោះតាហាយ នៅក្នុងភូមិបុស្សធំ ។ លោកតែងតែតាមដានស្រុកទេសជានិច្ច ដោយអានសារព័ត៌មានយួននិងបារាំងដែលប្អូនលោកផ្ញើមកឲ្យ ។ នៅទីនោះលោកបានផ្ញើសំបុត្រទៅប្រាប់ទាហានជំនិតនៅថៃនាមញ៉ើក-គិមឡុង (កែឈ្មោះថៃ វីរ៉ាត់-ថងឌី ហៅក្រៅថា សារ៉ាត់) ព្រមទាំងលោកឡឹក-សំអឿន ដែលនៅទីនោះដែរថា លោកសព្វថ្ងៃរស់នៅសហរដ្ឋអាមេរិក ។ លោកសឹង-ង៉ុកថាញ់បានឃើញសេចក្តីប្រកាសរករូបលោកចុះក្នុងសារព័ត៌មានជាភាសាបារាំង ដែលប្អូនលោកផ្ញើមកឲ្យ ។ លោកក៏ត្រៀមខ្លួនហើយរើសទាហានខ្លះៗចាំជាស្រេច ។ ហេតុនេះហើយទើបលោកនាយតម្រួតថៃអាចទៅរកលោកសឹង-ង៉ុកថាញ់ឃើញ ហើយនាំមកជួបនឹងតំណាងសហរដ្ឋអាមេរិក ដែលកំពុងតែរករូបលោក ឲ្យទៅជួយដាប-ឈ្លួនធ្វើរដ្ឋប្រហារទម្លាក់សម្តេច តែលោកមិនទុកចិត្តដាប-ឈ្លួនទើបលោករារែក ។ រហូតដល់ពេលដែលលោកយល់ព្រម ហៀបនឹងឡើងយន្តហោះទៅចុះនៅសៀមរាប តែពេលនោះផែនការដាប-ឈ្លួនត្រូវបែកការ ហើយសម្តេចបានឲ្យប៉ូលីសខេត្តនិងទាហានទៅព័ទ្ធចាប់ដាប-ឈ្លួន ។ កាលនោះដាប-ឈ្លួនបានគេចចេញពីវិមាន រួចឡើងទៅភ្នំគូលែនថ្វាយបង្គំព្រះសិរិទ្ធពីរអង្គ ដែលដាប-ឈ្លួនតែងជឿនិងគោរពណាស់ ហៅថានាងចេកនាងចម ។ លោកចំរើន-ស៊ិនឲ្យលោកស័ក្តិបីហោងតាមទៅរកដាប-ឈ្លួន ព្រោះជាជំនិតនិងស្គាល់ទីកន្លែងនោះ ។ មួយដោយខ្លាចបែកការក្នុងរឿងរួមដៃ និងមួយដោយខឹងនឹងដាប-ឈ្លួនរំលោភកូនក្រមុំខ្លួនផង ស័ក្តិបីហោងក៏សម្លាប់ដាប-ឈ្លួនទាក់កអូសមក ។ កាលសម័យសាធារណរដ្ឋ លោកសឹង-ង៉ុកថាញ់តែងតែពោលប្រាប់សហការីលោកថា ៖ កាលនោះក៏ជាកំហុសរបស់លោកដែរ ដោយខ្លាចដាប-ឈ្លួនពេក តែនេះក៏ជាវាសនាអកុសលស្រុកខ្មែរ ដែលនឹងត្រូវតែវិនាសអន្តរាយក្រោមស្នាដៃសីហនុ ។ ព័ត៌មាននេះផ្តល់ដោយលោកស៊ិម-គិន (នៅទីក្រុងស៊ីអាថិល) និងលោកតាំង-ប៊ុនធឿន ។ លោកតាំង-ប៊ុនធឿនជាអ្នកបានចូលរួមក្នុងការហ៊ុំព័ទ្ធវិមានដាប-ឈ្លួន កាលលោកនៅជាកងប៉ូលីសខេត្តសៀមរាប សព្វថ្ងៃរស់នៅទីក្រុងតាខូម៉ា រដ្ឋវ៉ាស៊ិនតោន ។

ឃោបល់និងរៀបចំគំរោងធ្វើរដ្ឋប្រហារទម្លាក់សម្តេច តែលោកសឹង-ង៉ុកថាញ់មិនព្រម ព្រោះដាប-ឈ្លួនជាមនុស្សចិត្តឆៅអាចនឹងហ៊ានសម្លាប់លោក ។ តាមសុន្ទរកថារបស់សម្តេចដែលថ្លែងនៅកំពង់ចាមថ្ងៃទី១៣មករា១៩៥៩ ថាសម-សារីបានក្បត់ចូលរួមជាមួយដាប-ឈ្លួន ធ្វើរដ្ឋប្រហារដោយមានតំណាងវៀតណាមខាងត្បូងនៅភ្នំពេញឈ្មោះង៉ោ-ទ្រុងហ៊ីវ (Nho Trong Hieu) ក្រោយមករដ្ឋមន្ត្រីសង្គមកិច្ចនិងសកម្មភាពចិត្តសាស្ត្រក្នុងការិយាល័យលោកង៉ោ-ឌិនឌៀម (6) និងភ្នាក់សម្ងាត់ស៊ីអាយអេ (CIA) វិចទ័រ-ម៉ាត់ស៊ូ (Victor Matsui) ក្នុងស្ថានទូតអាមេរិកាំងនៅភ្នំពេ-ញជួយរៀបចំក្នុងការប្រុងធ្វើរដ្ឋប្រហារនេះ ។ ផែនការនេះពន្យាពេលអស់ជាងប្រាំមួយខែ ក៏ត្រូវបែកការណ៍ ដោយអ្នកបើកឡានសម-សារីក្បត់ (៧) ។ អ្នកបើកឡានបានយកសំបុត្រសំងាត់ដែលសម-សារីផ្ញើទៅលោកអ៊ីវ-យ៉ាង ទៅថ្វាយសម្តេច ។ ពួកអតីតឥស្សរៈរួមខ្មែរបំរើជាតិត្រូវសម្តេចចាប់ចងព្រមគ្នាតែម្តងក្នុងពាក់កណ្តាលអាធ្រាតមាន លោកអ៊ីវ-យ៉ាង, សាំង-សាវាត, គាំ-រ៉េត, ដួង-ចន្ទសារាត និងគ្នាមួយចំនួនទៀត ។

(៧) ព័ត៌មានមួយទៀតថា ប្រពន្ធដាប-ឈ្លួន (យាយភ្ញុំស័ក្តិកណ្តាញ់ក្រោម) បានមកទូលសម្តេចឯភ្នំពេញ ។ នេះជាសេចក្តីបញ្ជាក់របស់លោកស៊ិម-គិន នៅទីក្រុងស៊ីអាថិល រដ្ឋវ៉ាស៊ិនតោន ។